

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒՄ

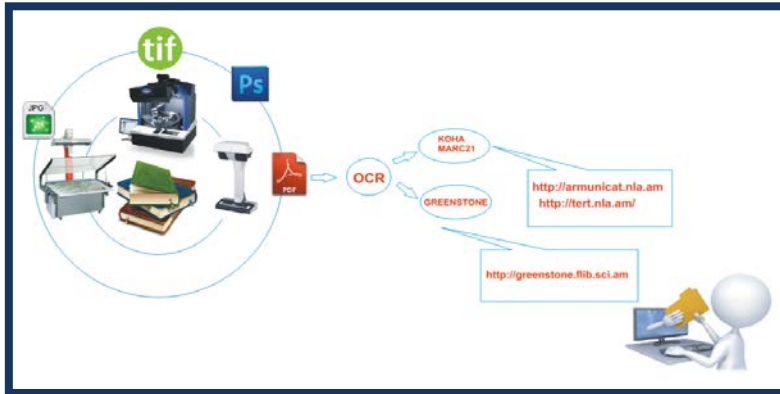
Բանալի բառեր՝ Գրադարանային ծառայությունների շրջանառություն, թվային տեխնոլոգիաներ:

Keywords. Library services circulation, digital technologies.

Ներկայիս զարգացման փուլում գրադարանները տեղեկատվությունը կարող են տրամադրել ոչ միայն ավանդական տպագիր եղանակով, այլև թվային տարբերակով: Տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների ներդրումը և զարգացումը թույլ են տալիս ավելի հուսալի և սեղմ կերպով պահելու տեղեկատվությունը էլեկտրոնային եղանակով, ինչպես նաև ավելի արագ ձևավորել և տարածել այն¹: Սույն հոդվածում Ազգային գրադարանի օրինակով կներկայացնենք թվային գրադարանին առնչվող գրադարանավարի աշխատանքը, առցանց պատվերների ընդունման և էլեկտրոնային սպասարկման հնարավորությունները, ինչպես նաև ընթերցողներին տրված հնարավորությունները: Հուսանք, որ ներկայացվող մոդելը օրինակ կծառայի այլ գրադարաններում ևս նման ծառայությունների ներդրման համար:

Ազգային գրադարանը 2011 թվականից սկսած իրականացնում է իր հավաքածուներում առկա հայերեն և հայատառ հատվածներ պարունակող գրքերի, պարբերականների թվայնացման և դրանք համացանցում հասանելի դարձնելու աշխատանքները:

¹ Ավելի մանրամասն տե՛ս Զարգարյան Տ. Թվային գրադարանի ստեղծման ներկա վիճակը Հայաստանում. ձեռքբերումներ, ապագայի զարգացումներ, Գիտության աշխարհում, 2008, թ. 1.- էջ 30-37; Թղթային Նյութի թվայնացման առանձնահատկությունները. ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գիտական գրադարանում իրականացվող աշխատանքների հիման վրա, Գիտության աշխարհում, 2011, թ. 1, էջ 21-27:

Նկարում պատկերված է գրքի թղթային տարբերակից դրա թվային համարժեքի անցման գործընթացը, մինչև ընթերցողի սեղանին հայտնվելը:

Թղթային նյութերի թվայնացման առաջին քայլը դրա բնօրինակի սքանավորումը կամ նկարահանումն է, ապա ստացված պատկերների հիշելը թվային արխիվային նյութերի համար նախագծված ձևաչափերից որևէ մեկով, և վերջում, այդ նյութերը հասանելի դարձնելն է համացանցում, որի համար անհրաժեշտ է կատարել այդ նյութերի մատենագիտական նկարագրություն միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներից որևէ մեկով:

Թվային գրադարանը տեղեկատվական յուրահատուկ համակարգ է, որը ներառում է թվայնացված փաստաթղթերի կազմակերպված հավաքածու և ծրագրատեխնիկական ապահովման համալիր, որի միջոցով իրականացվում է թվայնացված հավաքածուի պահպանությունը և նրա հասանելիությունը հանրությանը:

Օգտվողին հասանելի միջերեսը /ծրագրային-տեխնոլոգիական համալիր/ (էլեկտրոնային գրացուցակ) թվային գրադարանների հիմնական բաղադրիչներից է և Ազգային գրադարանում իրականացվում է «Կոհա» ծրագրի միջոցով: «Կոհա»-ն բաց կոդերով ծրագիր է, որն ունի հետևյալ հնարավորությունները.

- Գրադարանի գրացուցակի էլեկտրոնային տարբերակի հասանելիություն ամենուր:

- Որոնման արդյունքում ստացված լիարժեք տեղեկատվություն:

- Որոնման ավելի լայն հնարավորություն:

- Ըստ գույքահամարի՝ գրքի գտնվելու վայրի վերաբերյալ արագ տեղեկատվություն:

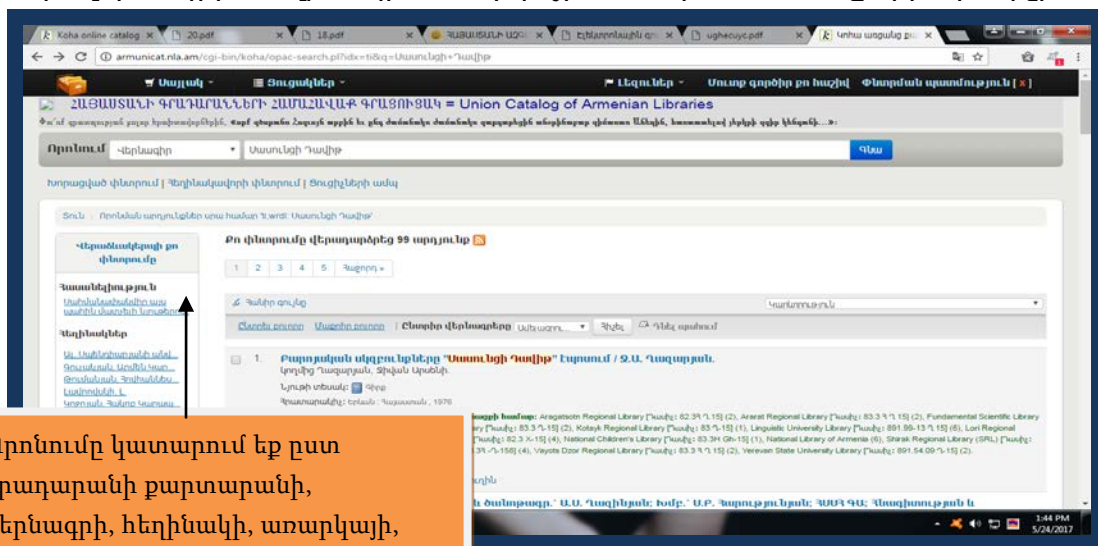
- Գրադարանում տվյալ գրքի օրինակների քանակի արագ ու ճշգրիտ որոշում:

- Առանց գրադարան այցելելու գիրք պատվիրելու հնարավորություն:

Այլևս ընթերցողը կարիք չունի գալ գրադարան՝ քարտարաններում իրեն անհրաժեշտ գիրքը որոնելու և պատվիրելու համար: Նա այդ ամենը կարող է կատարել իր համակարգչից գրադարանային գործընթացների ավտոմատացման

ծրագրի միջոցով, այնուհետև այցելել այն ընթերցասրահ, ուր գրանցված է, ներկայացնել ընթերցողական տոմսը և ստանալ գիրքը:

Հայաստանի ազգային գրադարանում էլեկտրոնային սպասարկման և առցանց պատվերների համար ընթերցողին տրվում է ընթերցողական էլեկտրոնային քարտ: Յուրաքանչյուր ընթերցող ունենում է իր գրանցաբառը ու գաղտնաբառը: Հայաստանի ազգային գրադարանի էլեկտրոնային գրացուցակի կայքէջ <http://www.armunicat.nla.am/> մուտք գործելուց հետո ընթերցողը լրացնում է իր գրանցաբառը ու գաղտնաբառը, որից հետո մուտք է գործում իր անձնական տիրույթ: Այստեղ կարող է փոփոխել կամ թարմացնել անձնական տվյալները, փոխել գաղտնաբառը, տեսնել փնտրման և ընթերցման պատմությունը, պահումների ցուցակը, ստեղծել սեփական գրականության ցուցակ, գրադարանում գրքի բացակայության դեպքում կատարել գնման առաջարկ: Համահավաք գրացուցակում ընթերցողը անհրաժեշտ գրականությունը կարող է որոնել ըստ գրադարանի քարտարանի, վերնագրի, հեղինակի, առարկայի, ISBN-ի, մատենաշարի, դասիչի:

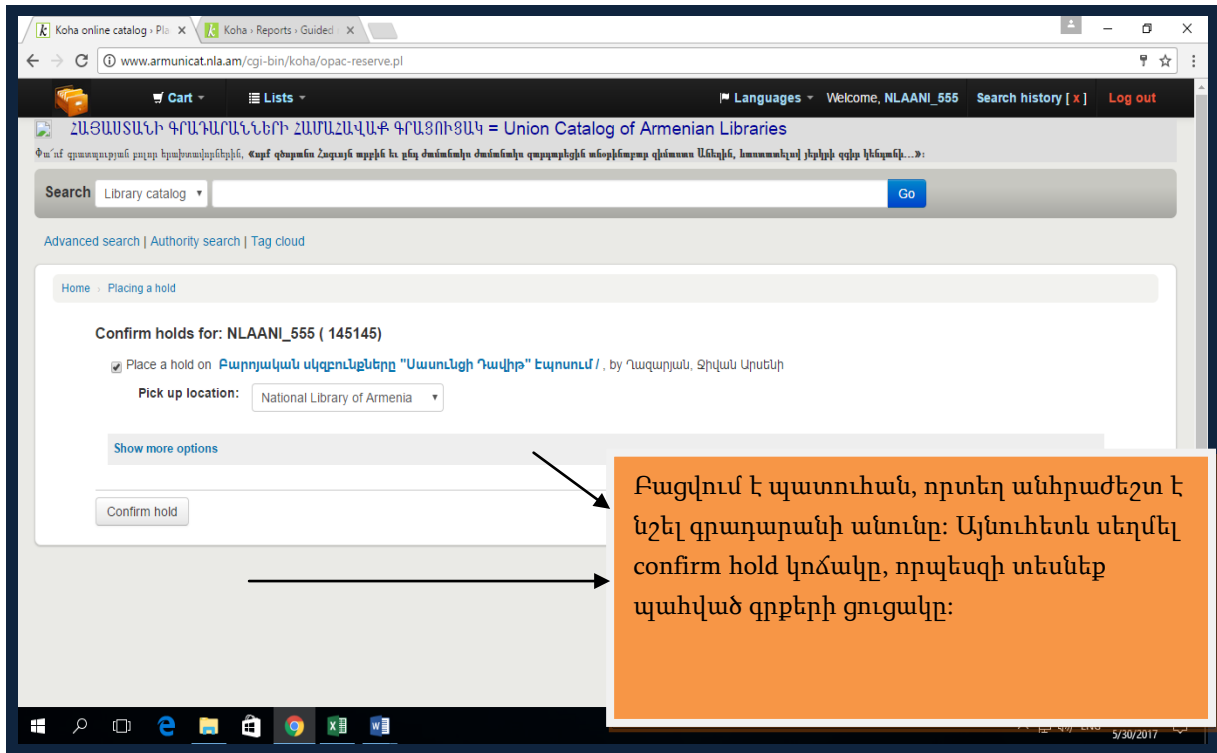
Որոնումը կատարում եք ըստ գրադարանի քարտարանի, վերնագրի, հեղինակի, առարկայի, ISBN-ի, մատենաշարի, դասիչի

և է սեղմել «Դնել պահում» հղումը:

Այնուհետև սեղմում եք

Որից հետո բացվում է պատուհան, որտեղ անհրաժեշտ է նշել գրադարանի անունը: Այնուհետև սեղմել «Ցույց տուր ավելի հնարավորություններ» հրամանը, որը պարտադիր է հատորային գրքերի դեպքում, իսկ հետո՝ «Հաստատիր պահում» կոճակը:

Այս քայլերը հերթականությամբ կատարելուց հետո ընթերցողի կողմից գիրքը կարելի է համարել պատվիրված:

«Կոհա» ծրագիրը հնարավորություն է տալիս իրականացնել՝

- **Սպասարկման, գրադարանային ֆոնդի, ընթերցողների քանակի, գրականության շրջանառության մասին ստույգ հաշվետվություն:** «Կոհա»-ի տվյալները պահվում են MySQL շտեմարանում, ինչը հնարավորություն է տալիս գեներացնել ցանկացած հաշվետվություն՝ օգտագործելով ուղեցույցով հաշվետվությունների ձևաչափը կամ գրելով սեփական SQL² հարցումը:

- **Ընթերցողի մասին տեղեկատվության մատչելիություն:**
- **Գրադարանային հավաքածուների վերաբերյալ տեղեկատվության ստուգում** (ընթերցողն ինքնուրույն կարող է տեղեկատվություն ստանալ գրադարանից վերցրած գրականության վերաբերյալ):

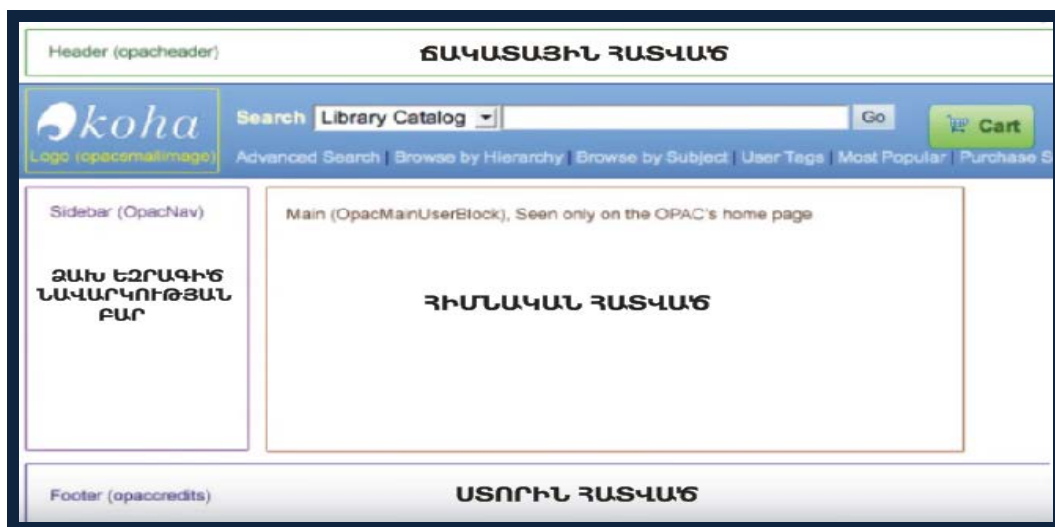
² SQL՝ հարցման կառուցվածքային լեզու (Structured Query Language):

- **Գրականության մասին տեղեկատվության պահպանում** (ընթերցողն իր որոնած գրականության մասին տեղեկատվությունը կարող է պահել էլեկտրոնային գրացուցակում):

- **Հանրային օգտագործման քարտարանում (ՀՕԱՔ) գրադարանային նորությունների, հետաքրքիր իրադարձությունների մասին տեղեկատվություն տեղադրում:**

ՀՕԱՔ-ում փոփոխություններ կարելի է կատարել հետևյալ հատվածներում՝

1. ճակատային հատված
2. հիմնական հատված
3. ձախ և աջ եզրագծեր/ նավարկության բար
4. ստորին հատված

Ներկայացնենք այս փոփոխությունները առանձին: Գրադարանի անվան ավելացում բրաուզերների վերնագրի տողում:

Administration > Global System Preferences > LibraryName

Preference	Value
LibraryName (modified)	Show ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ as the name of the library on the OPAC.
Save all OPAC preferences Cancel	

Կտեսնենք հետևյալ փոփոխությունը՝

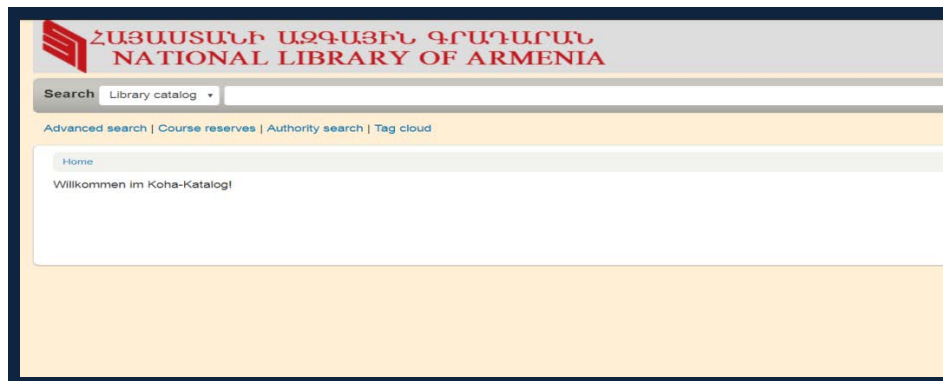

Գրաֆիկական պատկերների և տեքստային ներդիրների, ինտերֆեյսի հիմնական գույնի փոփոխություն ՀՕԱՔ-ի ճակատային հատվածում:

Administration > Global System Preferences > opac > opacheader տիրույթում Html լեզվով գրված է փոքրիկ ծրագիր, որի օգնությամբ էլ ստանում ենք ՀՕԱԲ-ի ճակատային հատվածում նկարի և ինտերֆեյսի հիմնական գույնի փոփոխություն:

Preference	
opacheader (modified)	Include the following HTML in the header of all pages in the OPAC: <pre><!DOCTYPE html> <html> <body style="background-color:peachpuff;"> </body> </html></pre> Click to collapse
Save all OPAC preferences Cancel	

Կատարված փոփոխությունից հետո կունենանք հետևյալ տեսքը.

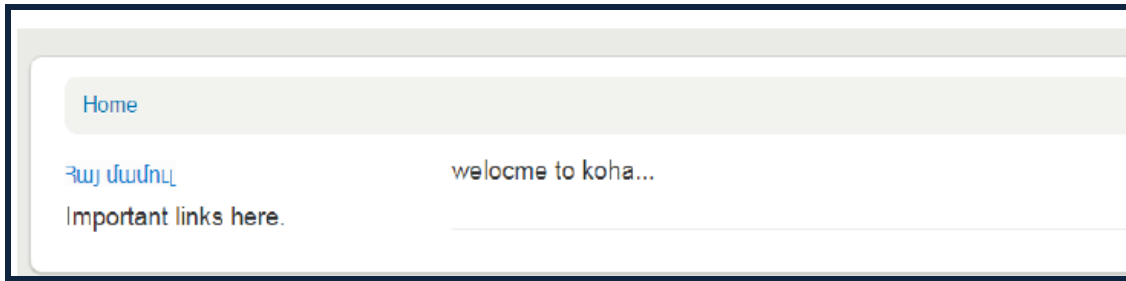

Ձախ եզրագիծ / նավարկության բար հատվածում հղումների տեղադրում:

Administration > Global System Preferences > OpacNav տիրույթում Html լեզվով գրված է փոքրիկ ծրագիր:

OpacNav	Show the following HTML on the left hand column of the main page and patron account on the OPAC (generally navigation links): <pre>Հայ մանուկ</pre>
---------	--

Արդյունքը հետևյալն է՝

Աջ եզրագծում հղումների տեղադրում: ՀՕԱԲ-ի աջ եզրագծում թուփ տասնյակի տեղադրում՝

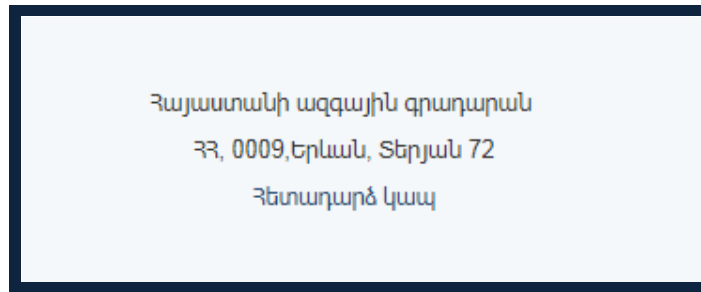
Administration > Global System Preferences > OpacNavRight

Ստորին հատվածում հղումների տեղադրում:

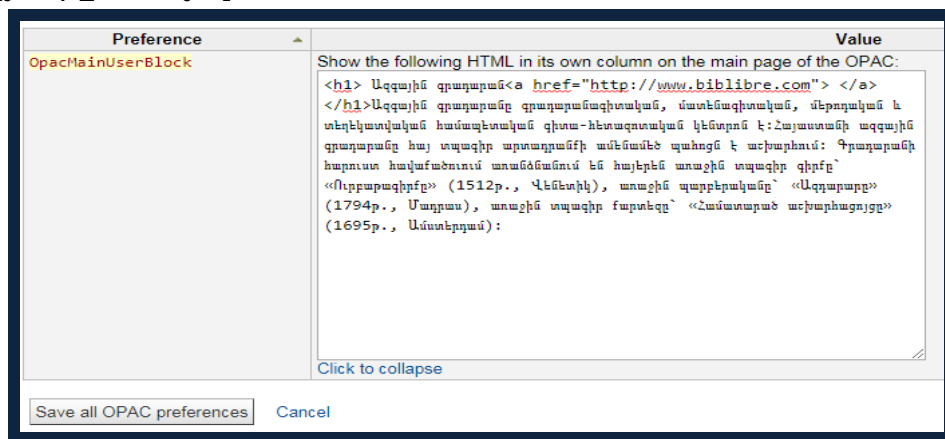
Administration > Global System Preferences > opaccredits տիրույթում Html լեգվով գրված է փոքրիկ ծրագիր:

Preference	
opaccredits (modified)	Include the following HTML in the footer of all pages in the OPAC: <pre><div style=" margin-top:10px; margin-bottom:2px; text-align:center;font-size:10px; font-style:bold;"> <p align="center">Հայաստանի ազգային գրադարան
ՀՀ, 0009,Երևան, Տերյան 72
 Հետադարձ կապ</p> </div></pre>

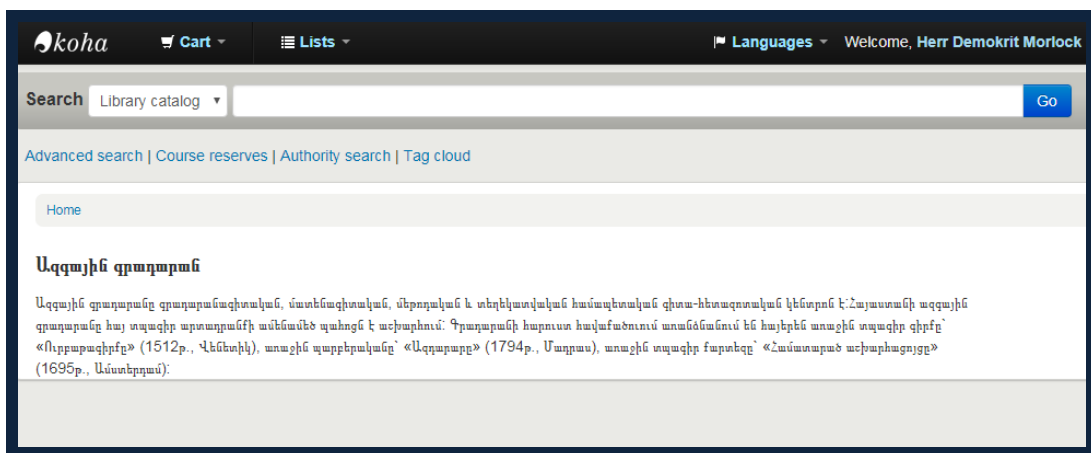
ՀՕԱԲ-ում կարտածվի հետևյալ պատկերը՝

ՀՕԱԲ-ի հիմնական կամ դիմային հատվածում տեքստի տեղադրում՝
Administration > Global System Preferences > OpacMainUserBlock
 Արդյունքը հետևյալն է՝

Արդյունքը հետևյալն է՝

Գրադարանային մարքեթինգի տեսանկյունից շատ կարևոր է Կոհա ծրագիրը կապել սոցցանցերի հետ: Ընթերցողը էլեկտրոնային պատվեր կատարելուց բացի, կցանկանա նաև իր նախընտրած գիրքը տարածել սոցցանցերում, ինչը գովազդի յուրահատուկ ձև կհանդիսանա գրադարանի համար: Կապը սոցցանցերի հետ

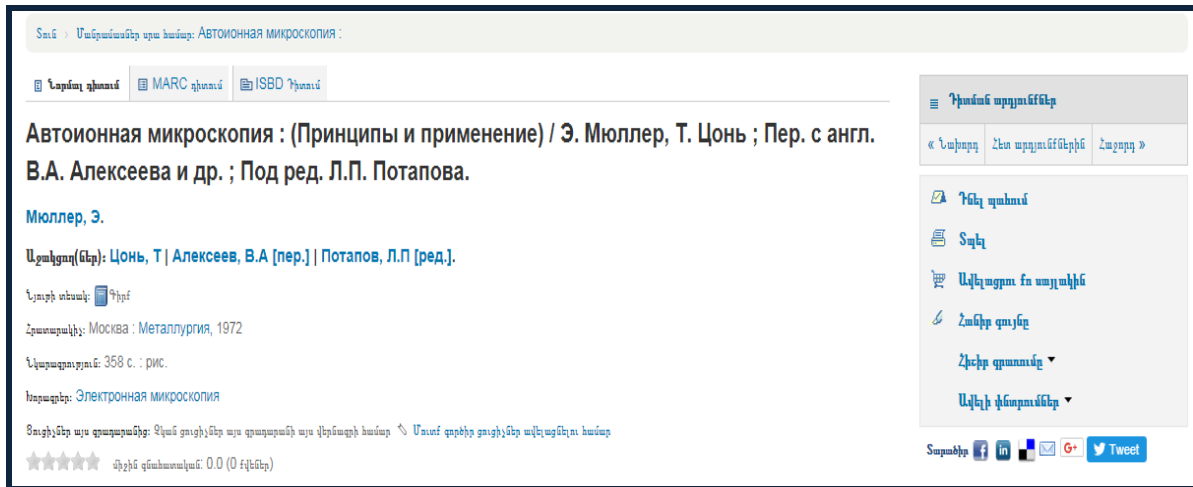
ապահովվելու համար համակարգերի գրադարանավարի կողմից անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ կարգաբերումը՝

Administration > Global System Preferences > opac > SocialNetworks

Կարգաբերումից հետո կունենաք հետևյալ արդյունքը՝

Իր նախընտրած գիրքը գտնելուց հետո ընթերցողը անմիջապես ՀՕԱԲ-ից կարող է տարածել վերևում նշված սոցկայքերի միջոցով:

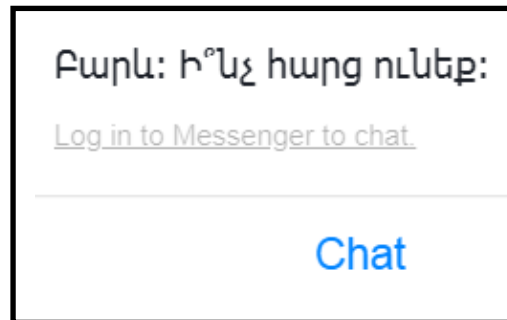
Էլեկտրոնային առցանց պատվերը գործում է Ազգային գրադարանում 2017 թ. նոյեմբերից: Աշխատանքները ընթանում են իրենց հունով և մինչ օրս պատվիրման հետ կապված դիտողություններ չեն արձանագրվել: Սակայն գործընթացը կրում է շարունակական բնույթ և ունի զարգացման հեռանկարներ: Կարծում ենք՝ հետևյալ առաջարկները կնպաստեն ծրագրի հնարավորությունների զարգացմանը:

- Համահավաք գրացուցակում ընթերցողի հետադարձ կապի ապահովում հաղորդագրության միջոցով: Այն կարող է իրականացվել հետևյալ կերպ՝ գրադարանավարը պետք է մուտք գործի ընթերցողներ տիրույթ, գտնի այն ընթերցողին, որին ցանկանում է հաղորդագրություն ուղարկել՝ **Home > Patrons > Patron details for NLAANI_555 (145145)** քայլերի միջոցով: Ընթերցողի էջը բացելուց հետո մուտք գործի «Ավելացրու հաղորդագրություն» տիրույթը:

Բացված պատուհանում լրացնի այն հաղորդագրությունը, որն ցանկանում է ուղարկել և պարտադիր նշի ուղղությունը՝ համահավաք գրացուցակ:

Պահպանելուց հետո ուղարկված հաղորդագրությունը ընթերցողը կտեսնի համահավաք գրացուցակի իր անձնական էջում:

- Հարց գրադարանավարին՝ ընթերցողը կարող է իր հուզող հարցերի պատասխանը ստանալ գրադարանավարի կողմից: Այն կարող է ունենալ հետևյալ տեսքը

և կարող է իրականացվել հետևյալ կերպ՝ Home > Administration > System preferences> opaccredits տիրույթում անհրաժեշտ է կապել համահավաք գրացուցակը (Opac) Facebook Messenger հավելվածի հետ, որպեսզի իրականացվի հաղորդագրությունների փոխանակում:

Էլեկտրոնային սպասարկումը հնարավորությունը տալիս տնտեսել ընթերցողների ժամանակը և ավելի արդյունավետ, տեսանելի դարձնել գրադարանավարների աշխատանքը:

SUMMARY

In this article, we will present the librarian's work related to the digital libraries, circulation and various electronic services - as the opportunities given to patrons. Circulation in the National Library of Armenia is implemented through the free/open source software product named Koha. In the library catalog, the reader can search for the necessary literature by library card, title, author, subject, ISBN, series, or keywords. The reader can online order the book from anywhere and at any time, later visit the library and get the book.